

Slovenská asociácia učiteľov slovenčiny

Gymnázium
Hubeného ul. 23
834 08 Bratislava

VÁŠ LIST/ZO DŇA	NAŠE ČÍSLO	VYBAVUJE/LINKA	BRATISLAVA
22.03. 2012	141/2012	PaedDr. Ivana Pichaničová, PhD. ☎ +421-2-68 26 03 01	28. 03. 2012

Vec: Odpoveď na pripomienky

Vážený pán predseda Slovenskej asociácie učiteľov slovenčiny,

dovoľte, aby sme odpovedali na Váš list zo dňa 22.03.2012 a reagovali na pripomienky Slovenskej asociácie učiteľov slovenčiny (ďalej SAUS) k externej časti (ďalej EČ MS) a písomnej forme internej časti maturitnej skúšky (ďalej PFIČ MS) zo slovenského jazyka a literatúry (ďalej SJL) v školskom roku 2011/2012.

Hneď v úvode by sme chceli poznamenať, že sme so zadostučením prijali Vaše zhodnotenie, že **úlohy na čítanie s porozumením v teste sú vo veľkej miere prijímané kladne a niektoré z nich, ako uvádzate, boli vskutku vynikajúce**. Aj to nás utvrdzuje v tom, že reakcia niektorých žiakov na testy sa nezakladá na reálnom a objektívnom posúdení kvality testových úloh, resp. testu ako celku.

V našej odpovedi reagujeme na Vaše vecné a odborné pripomienky k testu zo SJL – naša reakcia bude teda odborným a vecným vysvetlením pripomienkovaných úloh.

Vyjadrenia NÚCEM na pripomienky SAUS k EČ MC zo SJL (kód testu 4986)

Pripomienka: **Úlohy č. 8, 22, 57** sú podľa Vás príliš ľahké pre ISCED 3.

Naše vyjadrenie: Na objasnenie je potrebné uviesť, že maturitný test je rozlišovacím testom (NR test, test relatívneho výkonu), preto sú v ňom zastúpené úlohy rôzneho stupňa obťažnosti. Hodnotenie obťažnosti úloh, ak ešte nemáme štatistické výsledky, sa dá chápať iba subjektívne. Tak, ako učitelia gymnázií môžu namietat', že otázky boli príliš ľahké, učitelia SOŠ môžu namietat', že otázky boli ťažšie. Ľahšie otázky majú všeobecne pôsobiť motivačne na slabších žiakov, sú určené najmä pre žiakov SOŠ.

Pripomienka: V **úlohe č. 10** by sa dali, podľa Vás, uznať 2 odpovede (A, C). Píšete, že C možnosť síce nevyplýva priamo z textu, ale aj v iných textoch sa stáva, že odpoveď pri rovnakom zadaní nevyplýva priamo z prečítanej ukážky.

Naše vyjadrenie: Úloha je zameraná na čítanie s porozumením, ktoré si vyžaduje nielen analýzu, ale v mnohých prípadoch aj dedukciu a často aj schopnosť pochopiť medzitextové prepojenia. Možnosť A, podľa ktorej osvietenstvo predstavuje jediný správny liek na neduhy

feudalizmu, neprichádza do úvahy ako správna odpoveď, lebo v texte ukážky 2 sa hovorí: „Osvietenstvo si mnohí panovníci predstavovali tak, že im pomôže vyliečiť neduhy rúcajúceho sa feudalizmu, a tým ho zachrániť.“ Konštatovanie v možnosti A teda nevyplýva z textu, pretože sa v nej spomínajú mnohí panovníci, ale nie všetci, osvietenstvo nebolo jediným liekom na neduhy feudalizmu. Správna odpoveď C vyplýva z textu na základe medzitextového prepojenia a dedukcie a je jednoznačná: V dobe vlády Márie Terézie sa Európou šírili osvietenské myšlienky.

Z vyššie uvedených dôvodov považujeme preto Vaše pripomienky k úlohám č. 8, 22, 57, 10 za neakceptovateľné.

Pripomienka: K formátu **ukážky 3** pripomienkujete, že medzi titulkom a podtitulkom je atypicky veľká medzera. Píšete, že noviny sa zvyčajne nečlenia na odseky. Ak sa tak spraví, treba urobiť odsek aj v perexe. Najmä ak úloha (19) súvisí s členením na odseky.

Naše vyjadrenie: V ukážke 3 išlo o štandardný spôsob grafického uvádzania publicistického textu, ktorý sme využívali aj vo formáte testov v minulých rokoch. Zároveň táto grafická úprava neovplyvňovala úspešnosť riešenia danej úlohy. Nadpis aj podnadpis sú zvýraznené boldom. Grafiku ukážky, ktorá vznikla adaptáciou novinového textu, však môžeme v budúcnosti viac priblížiť novinovej podobe.

Pripomienku k ukážke 3 v grafike budúcich testov zväžime.

Pripomienka: K **úlohe č. 17** namietate, že v možnosti C je z hľadiska rozboru vecného textu nefunkčný štylisticky príznakový prívlastok „skromnú“.

Naše vyjadrenie: Úloha je zameraná na čítanie s porozumením. Krátky slovník slovenského jazyka (ďalej KSSJ), VEDA, Bratislava 2003, s. 786 uvádza: trpaslík – rozpráv. bytosť **malej** postavy, trpasličí vzrast. Žiaci zo slovného spojenia *Vesmírny trpaslík Pluto*, trpasličia planéta mali vydedukovať správnu odpoveď C – skromná veľkosť. Autori použili správne slovo *skromný*, vid'. KSSJ, str. 672, SSS VEDA, Bratislava 2004, s. 647, čím sa vyhli veľmi priezračnej a nápovednej formulácii, lebo slovo *malý* (objekt) je už uvedené v texte.

Pripomienka: K **ukážke č. 4** namietate, že slovo „doboha“ v replike postavy je z hľadiska kresťanskej výchovy neprijateľné vzhľadom nato, že test je určený pre všetky typy škôl, aj pre kresťanské.

Naše vyjadrenie: Vulgarizmy sú štandardizovaným pojmom z významovej/lexikálnej roviny jazyka, ktorý je vymedzený aj v cieľových požiadavkách na maturanta. Je veľmi náročné zvoliť text, kde by bol vulgarizmus, ktorý by nevyvolal pohoršenie. Žiaci sa najmä v pôvodnej povojnovej a súčasnej literatúre stretávajú s podobnými výrazmi, učebnice ich upozorňujú na zmenšujúci sa prah citlivosti na vulgarizmy. Citovaný výraz sme však aj my odsúdili ako nepoužiteľný v slušnej komunikácii – ako vulgarizmus. Neponechali sme urážlivý výraz v texte bez toho, aby sme k nemu nedali takúto klasifikáciu. Následne v demokratickej spoločnosti sa nepredpokladá žiadna ideologická cenzúra pôvodných textov. V zadaní úlohy 25 sme ho citlivo uviedli ako „prvé slovo ukážky...“

Pripomienka: Zadanie v **úlohe č. 38** sa pýta na slovnodruhovou platnosť v texte zvýraznených slov **čím – tým**. Uvádzate, že na takto formulovanú otázku je možná okrem v kľúči uvedenej odpovede (*spojka*) aj odpoveď *zámená* – zo zadania nevyplýva, že by sa obe slová nemali chápať izolovane. Podľa Vás k inej odpovedi navádza aj to, že obe zvýraznené slová môžu byť aj zámenami. Možno doplniť zadanie o: „*ktorým slovným druhom sú v danej vete*“.

Naše vyjadrenie: Úloha je formulovaná zrozumiteľne. Žiaci mali zaradiť označené slová v texte ukážky k slovnému druhu. Je potrebné vziať do úvahy, že **uvedená veta sa nachádza vo východiskovom texte, kde dané jednotky spájajú vety**. Tu nejde o lexikálne jednotky „čo“, „to“, ale o jednotky „čím“ a „tým“, ktoré spolu vytvárajú dvojčlennú spojku: čím – tým. (Vid'. bližšie Kolektív: Slovník súčasného slovenského jazyka A – G, Bratislava: Veda, 2006, s. 507: čím spoj. podradňovacia ako súčasť dvojčlennej spojky čím – tým.)

Pripomienka: Pri úlohe č. 40 konštatujete, že neologizmus nemá presné pravidlá tvorenia. Keby sme slovo slomokracia rozdelili na morfémy, nedospejeme k zisteniu, že prvé zo základových slov je slovo „slovenský“ a je nutné uznať ako základové slová aj „Slovensko“ a „Slovák/Slováci“, ktoré v texte sú. Ďalej píšete, že predísť tomuto problému sa dalo rozborom iného, klasického zloženého slova, ktorých bolo v texte viac.

Naše vyjadrenie: Úloha vychádza z pozorného prečítania východiskového textu. Už v zadaní je uvedené, že ide o slovo, ktoré vytvoril autor textu (Pavel Vilikovský), t. j. ide o príležitostné slovo/okazionalizmus, a to nemusí vykazovať znaky spisovnosti a jazykovej systémovosti. Riešením úlohy je časť ukážky, kde sa píše: „V tom, ako vedia (pozn. Slováci) vtlačiť režimu **národný** (pozn. **slovenský**) charakter, je až čosi geniálne – fašizmus, komunizmus či demokracia by sa v **slovenskom vydaní** mali správne nazývať slošizmus, slomunizmus a slomokracia.“ Čiže vzniká slovenský fašizmus = slošizmus, slovenský komunizmus = slomunizmus a **slovenská** demokracia = slomokracia.

Autorovi textu na vytvorenie príležitostného slova poslúžilo slovné spojenie vytvorené prídavným menom, resp. zhodným prívlastkom a podstatným menom. Nie je odvodené od názvu obyvateľov či názvu krajiny, ale od národného, t. j. slovenského charakteru – spôsobu správania sa, konania. Úloha nie je jazyková, nejde o slovotvorný postup/slovotvorbu, nepýtali sme sa, akým spôsobom je slovo vytvorené. Išlo o porozumenie textu a porozumenie autorského/príležitostného slova. Priamo v texte boli slovné spojenia, ktoré mali poslúžiť žiakovi ako indícia: v slovenskom vydaní; národný charakter (fašizmu, komunizmu, demokracie). Uznať sa mohli aj samostatne stojace slová: slovenská + demokracia alebo spojenie pomocou spojky, alebo aj tvar v inštrumentáli singuláru (vid'. práca s kľúčom), ale vyžadovalo sa tam prídavné meno, nie vlastné podstatné meno *Slovák/Slováci*.

Ďalej chceme upozorniť, že v prípade, že by bolo správnou odpoveďou vlastné podstatné meno *Slovák/Slováci* a všeobecné podstatné meno *demokracia*, dané slovo by muselo byť napísané veľkým písmenom *Slomokracia*.

Pripomienka: Pri úlohe č. 41 namietate, že prívlastok „nežné“ z textu nevyplýva.

Naše vyjadrenie: Úloha je zameraná na čítanie s porozumením, správna odpoveď je možnosť A. Magdaléna s Petrom sa majú radi, z textu vyplýva, že ho Magdaléna na stretnutí ubezpečila o svojich citoch: „Ale teraz, keď som si istý, že nechceš nikomu inému patriť, len mne, nebojím sa nikoho na svete.“ Magdaléna mu teda prejavila svoje city. V poslednom odseku textu ukážky sa ďalej uvádza, že sa tichučko smiala, hrkútala pri jeho reči, položila mu dlane na sluchy... Možno snád' pochybovať o tom, že išlo o iné ako nežné city...?

Pripomienky k ukážke 4 a k úlohám (č. 17, 38, 40, 41) sú z nášho pohľadu neakceptovateľné.

Pripomienka: K **úlohe č. 54** uvádzate, že v kľúči mala byť aj odpoveď slabika *hrad*, keďže aj táto vyplýva zo zadania a je správna. Opytovacie zámeno v zadaní neimplikovalo, že odpoveďou má byť radová číslovka označujúca poradie slabiky.

Naše vyjadrenie: V kľúči bola presne naformulovaná odpoveď po 7./siedmej, upozorňujeme, že *hrad* nie je slabika, ale jednoslabičné slovo. Pri formulácii otázky sme vychádzali zo zaužívanej a štandardne kladenej otázky na hodinách SJL, s ktorou sa žiaci stretávajú počas vyučovania teórie literatúry. V učive literárnej teórie sa presne učí, že napr. prestávka v sylabickom verši J. Bottu v diele *Smrť Jánošíkova* nastáva po 6. slabike. Odpoveď na túto otázku je teda v učebnici štandardne vyjadrená radovou číslovkou. Aj v Príručnom slovníku literárnovedných termínov od Františka Štrausa (Bratislava, 2005) sa pri dieréze (medzislovný predel) napr. hovorí, že prestávka „...v... hexametri je po štvrtej stope...“ (s. 87).

Napriek uvedenému, ak žiaci odpovedali nie presne číselným vyjadrením poradia slabiky (po 7.), ale z textu vybrali celé jednoslabičné slovo (*hrad*), ich odpoveď považujeme za správnu a ekvivalentnú správne riešeniu. V tomto smere boli učiteľia inštruovaní už pri telefonických konzultáciách k hodnoteniu úloh s krátkou otvorenou odpoveďou.

Vašu pripomienku k uvedenej úlohe (č. 54) sme akceptovali.

Pripomienka: Pri **úlohe č. 55** konštatujete, že odpoveď by bola správna iba vtedy, ak by v zadaní bolo slovo „*Rím*“. V opačnom prípade podľa pravidiel slovotvorby je nutné uznať aj odpoveď *rimanský*, hoci je „nespisovná“. Okrem toho je, podľa Vás, takáto úloha v rozpore so štátnym vzdelávacím programom pre ISCED 3, keďže členenie adjektív (vzťahové, akostné) je doménou ISCED 2.

Naše vyjadrenie: Autori testu slovo *Riman* vybrali priamo z textu ukážky. V texte ide o označenie *Riman-cár*, t. j. rímsky cár. *Riman* ako obyvateľ Ríma, t. j. rímsky obyvateľ. Úlohou sme sledovali to, že žiaci pri vytvorení vzťahového prídavného mena identifikujú slovo *Riman* ako odvodené od slova *Rím* a následne vytvoria odpoveď *rímsky* (rímsky cár). Slovo *Rím* sme pri zadaní úlohy nepoužili, keďže ho východiskový text neobsahuje, na rozdiel od slova *Riman*. Aj v tomto prípade sme pracovali výlučne s textom ukážky.

Pravidlá slovenského pravopisu, Bratislava, 2000 KSSJ uvádzajú *Rím* -a m. (hl. mesto); *Riman* -a mn. -ia m.; *Rimanka* -y -niek ž.; *rímsky* -eho príd.

Niektorí žiaci však nepoužili horeuvedený princíp tvorby vzťahového prídavného mena (od slova *Rím*), ale úlohu riešili tak, že formálne uplatnili pravidlo slovotvorby priamo od slova *Riman* pridaním prípony -ský. Hoci slovo *rimanský* nie je bežne používaným slovom a nenachádza sa v slovenských lexikografických príručkách, dá sa uznať, že pri jeho vytvorení žiaci použili správny slovotvorný postup, ktorý sa úlohou testoval. Preto uznávame aj odpoveď *rimanský* za správnu.

Dôvodom pre toto rozhodnutie je i fakt, že tvar *rimanský* je možné aj v súčasnosti nájsť v dostupnej umeleckej literatúre, napr. *Žáry*, viac u Dobšínskeho (Zlatý fond denníka SME, 2007), v Slovenskom národnom korpuse a nie je vylúčené, že sa s ním žiaci mohli pri čítaní stretnúť. Ďalej sa toto slovo vyskytuje u Sokolová, M, Ološtiak, M, Ivanová, M. a kolektív: *Slovník koreňových morfém slovenčiny*, 2. upravené vydanie. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2007, s. 211.

Z hľadiska súladu vzťahových prídavných mien a ŠVP uvádzame, že v obsahovom štandarde SJL pre ISCED 3 sú vyžadované prídavné mená aj s delením na vzťahové a tvorenie slov odvodzovaním. V nových cieľových požiadavkách na začiatku tvaroslovia je požiadavka na vedomosti: plnovýznamové a neplnovýznamové slovné druhy – to znamená, že žiaci majú mať znalosti o všetkých slovných druhoch.

Pripomienka k uvedenej úlohe (č. 55) je akceptovaná.

Pripomienka: Do kľúča správnych odpovedí k **úlohe č. 56** navrhujete aj pojem *aliterácia*, pričom zároveň konštatujete, že nie je predpísaná v ŠVP.

Naše vyjadrenie: Úloha znela: „Ktorý umelecký jazykový prostriedok **predstavuje verš** *Duní Dunaj a luna za lunou sa valí...*“ Pri riešení mali teda žiaci pracovať s celým veršom, nie s časťami verša. Ide o eufóniu/zvukomaľbu/onomatopoj, lebo pri aliterácii by sa mali opakovať úvodné písmená slov vo verši (v celom verši). V tomto prípade je len jedno zopakovanie slov **duní Dunaj**, ktoré sa už do konca verša neobjaví, t. j. je tu jedno zopakovanie a nie opakovanie (teda viac ako jedno) úvodných písmen slov. Ak by sme si všimli opakovanie v časti verša : *a luna za lunou...* – opäť nejde o celý verš. Sú tu dva výrazové prostriedky a nie jeden. Otázka sa pýta len na jeden výrazový prostriedok, ktorý tvorí celý verš, nielen slovné spojenia vybrané z verša. Študenti, ktorí odpovedali *aliterácia*, neodpovedali na otázku, čo verš predstavuje, ale čo všetko sa v ňom dá nájsť. Takto však nebola otázka formulovaná. Správna odpoveď vzťahujúca sa na celý verš **je jednoznačne zvukomaľba.**

Pripomienka: K **ukážke č. 8** v teste 4986 vyjadrujete nespokojnosť s jej dĺžkou, zložitou a umiestnením na konci testu.

Naše vyjadrenie: Podotýkame, že táto ukážka sa nachádzala na konci testu len v jednom variante (4986), vo variante testu 4287 bola na pozícii piatej ukážky. Časový interval na riešenie úloh v jednom i druhom variante testu však bol pre všetkých žiakov celkovo rovnaký.

Pripomienka: Podľa Vašej pripomienky **úloha 64** so spojením „*únik väčšieho množstva rádioaktivity do okolia*“ implikuje iba možnosť „*výrazný únik*“ a za správnu odpoveď by sa dala uznať aj *jedna* elektrárň. Podľa Vás, ak sa mali počítať elektrárne, ktoré zapríčinili únik látok, úloha mala byť bez spojenia *väčšieho množstva*.

Naše vyjadrenie: Úloha je založená na čítaní s porozumením. Znela: „Koľko jadrových havárií podľa ukážky 8 zapríčinilo únik väčšieho množstva rádioaktivity do okolia?“ Riešením je časť ukážky, v ktorej je škála INES. Pri stupni 4 sa píše: „*Rádioaktívne látky zamorili areál elektrárne, no neunikli vo väčšom množstve.*“ Keďže ide o škálovanie, čiže utváranie jednotlivých stupňov, je logické, že nasledujúci stupeň, t. j. č. 5, už mal väčší únik rádioaktivity do okolia (havária s účinkom na okolie). Ak by to tak nebolo, bol by to stále stupeň 4. Čiže od stupňa 4 sa už musel stupeň 5 odlišovať, keďže bol uvedený samostatne. Z uvedeného vyplýva, že všetky úniky 5, 6, 7 boli väčšie ako v prípade 4. Riešenie teda spočívalo v spočítaní elektrární označených na mapke č. 5, č. 6 a č. 7. Spolu ich bolo teda naozaj 7.

Pripomienky k uvedenej ukážke 8 a k úlohám č. 56, 64 sú neakceptovateľné.

Naše vyjadrenie k pripomienkam k PFIČ MS zo SJL – 2012

Vaše pripomienky, že témy PFIČ MS zo SJL boli príliš negatívne posudzujeme ako subjektívne hodnotenie a vyjadrenie osobného názoru. Dané témy mohli žiaci uchopiť tak, že ich nespracovali negatívne. Napríklad téma „Som jednoducho smoliar“ mohla evokovať humorné spracovanie.

Zo štyroch tém, ktoré dostali žiaci k dispozícii bolo určite možné, aby si každý žiak vybral jednu tému, ktorá ho najviac zaujala a dokázal na ňu napísať slohový útvar v predpísanom rozsahu.

Na záver

Test EČ MS zo SJL ako aj témy PFIČ MS zo SJL pre rok 2012 boli v súlade s Cieľovými požiadavkami na vedomosti a zručnosti maturantov zo slovenského jazyka a literatúry a vzdelávacím štandardom ŠVP pre ISCED 3.

Ubezpečujeme Vás, že **tvorcami testov sú učitelia s dlhoročnou praxou na strednej škole, ktorí sú zároveň aktívnymi členmi SAUS.**

Z uvedeného odborného posúdenia Vašich pripomienok, ku ktorým sme zaujali vecné stanovisko, vyplýva, že **úlohy nemali viac možných riešení, neboli nejednoznačné ani neboli formulované zavádzajúco. Mohli sa takými javiť v prípade nepozorného, povrchného prečítania, bez logického uváženia. V takom prípade je zrejmé, že žiaci pristúpia k riešeniu úloh tak, že začnú odpovede hádať či tipovať.**

Zároveň uvádzame, že v úlohe 54 (variant 4986) sme už počas hodnotenia úloh s krátkou odpoveďou na školách inštruovali predsedov predmetových maturitných komisií, aby aj **jednoslabičné slovo hrad uznali žiakom ako ekvivalentne správnu odpoveď.**

Po prehodnotení prístupov žiakov k riešeniu úlohy č. 56 (variant 4986) sme uznali, že okrem správneho postupu tvorby vzťahového prídavného mena *rímsky* (odvodeným od slova Rím) **niektorí žiaci použili pravidlo slovotvorby od slova Riman a vytvorili slovo *rimanský*.** I keď sa slovo *rimanský* nenachádza v slovenských lexikografických slovníkoch, vyskytuje sa v súčasnosti v dielach (Dobšinský, Žáry a pod.) dostupných v Zlatom fonde denníka SME, 2007. **Ak teda žiaci napísali pravopisne správne slovo *rimanský*, bude im uznané ako správna odpoveď.**

Po tom, čo štatisticky vyhodnotíme výsledky žiakov a posúdime psychometrické parametre úloh, budeme Vás informovať o výsledkoch testu zo SJL v roku 2012. Rovnako Vám i učiteľom SJL radi sprístupníme interpretáciu výsledkov testu prostredníctvom odborných seminárov so zámerom poskytnúť školám spätnú väzbu, ktorá by mohla byť pre nich inšpiráciou pre skvalitňovanie vyučovania a rozvíjanie čítania s porozumením žiakov na stredných školách všetkých typov.

S pozdravom

Národný ústav
certifikovaných meraní vzdelávania
-5-

PhDr. Romana Kanovská
riaditeľka